

LIETUVOS RESPUBLIKOS APLINKOS MINISTRAS

ĮSAKYMAS

**DĖL LIETUVOS URBANISTINĖS POLITIKOS PAGRINDINIŲ KRYPTČIŲ IR JŲ
ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJŲ PATVIRTINIMO**

2019 m.

d. Nr. D1-

Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos architektūros įstatymo 14 straipsnio 2 dalies 5 punktu, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 1 punktu ir įgyvendindamas Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, 1.5.6 papunktyje nurodytą priemonę,

tvirtinu Lietuvos urbanistinės politikos pagrindines kryptis ir jų įgyvendinimo rekomendacijas (pridedama).

Aplinkos ministras

LIETUVOS URBANISTINĖS POLITIKOS PAGRINDINĖS KRYPTYS IR JŲ ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lietuvos urbanistinės politikos pagrindinės kryptys ir jų įgyvendinimo rekomendacijos (toliau – rekomendacijos) – dokumentas, nusakantis darnaus vystymosi tikslų taikymą, planuojant ir vystant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas.

2. Pagrindinės Lietuvos urbanistinės politikos kryptys bus integruotos į Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijos sprendinius ir padės nustatyti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų darnaus vystymo prioritetus socialiniu, kultūriniu, ekonominiu ir aplinkos aspektais.

3. Rekomendacijos skirtos visoms interesų grupėms, kurios prisideda prie urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo, darnios šalies kraštovaizdžio plėtos, išskiriant vaidmenis penkioms interesų grupėms.

4. Rekomendacijos parengtos išanalizavus Lietuvos urbanistinio forumo 2007–2015 rezoliucijas, 2009 m. parengtą Lietuvos urbanistinės politikos kryptių projektą ir 2017 m. parengtus Lietuvos miestų chartijos metmenis, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos planavimo įstatymu, Lietuvos Respublikos architektūros įstatymu, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatymu, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 1 d. nutarimu Nr. 1526 patvirtintu Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio politikos kryptių aprašu, Teritorijų planavimo normomis, patvirtintomis Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2014 m. sausio 2 d. įsakymu Nr. D1-7 „Dėl Teritorijų planavimo normų patvirtinimo“, atsižvelgiant į Europos Sąjungos (toliau – ES) šalių narių ministrų, atsakingų už urbanistinį vystymąsi ir teritorinę sanglaudą, 2007 m. priimtą Leipcigo chartiją, 2016 m. Amsterdamo paktą patvirtintą ES miestų darbotvarkę, 2015 m. paskelbtą Tarptautinį urbanistinio ir teritorijų planavimo vadovą, Jungtinių Tautų Generalinės asamblėjos 2016 m. patvirtintą Naująją miestų darbotvarkę, Darnaus vystymosi darbotvarkę, ypatingą dėmesį skiriant 11-tam darnaus vystymosi tikslui „Darnūs miestai ir bendruomenės“, 2018 m. priimtą Davoso deklaraciją, 2018 m. paskelbtą Tarpyvyriausybines klimato kaitos komisijos specialiąją ataskaitą dėl vidutinės pasaulinės temperatūros kilimo 1,5 °C lyginant su ikipramoniniu laikotarpiu ir įgyvendinant Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo priemonių planą, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. kovo 13 d. nutarimu Nr. 167 „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos įgyvendinimo plano patvirtinimo“, I prioriteto „Darni, atsakinga ir sveika visuomenė“ 1.5.6. priemonę „Darbas. Teisinės aplinkos sukūrimas, siekiant užtikrinti darnų teritorijų ir infrastruktūros vystymąsi ir plėtrą“.

II SKYRIUS PAGRINDINĖS SAVOKOS

5. Šiose rekomendacijose vartojamos sąvokos:

5.1. **akademinė bendruomenė** – mokslo ir studijų institucijų studentai, dėstytojai, mokslo darbuotojai, kiti tyrėjai ir profesoriai emeritai, mokslininkai emeritai, kiti darbuotojai, tiesiogiai dalyvaujantys mokslo ir (ar) studijų veikloje;

5.2. **ekologinis pėdsakas** – rodiklis, kuris parodo, kokio derlingos žemės ploto reikia žmogaus, grupės, institucijos ar regiono gyvenimo būdai palaikyti;

5.3. **ekosisteminės paslaugos** – tiesioginiai ir netiesioginiai ekosistemų teikiniai žmonių gerovei;

5.4. **naujoji ekonomika** – tai globali, žiniomis ir verslumu grįsta ekonomika, kurioje sėkmė daugiausia priklauso nuo to, koku laipsniu žinios technologijos ir inovacijos įsikūniję kuriamuose produktuose ir paslaugose;

5.5. **prieinamas būstas** – būstas su įregistruotu apribojimu, pagal kurį būsto (gali būti nuomos) kainos prieinamumas yra vidutinių ar mažų pajamų namų ūkių finansinių galimybių ribose;

5.6. **žalioji infrastruktūra** – strategiškai suplanuotas gamtinių ir pusiau gamtinių zonų tinklas, kuriame kiti aplinkos objektai suprojektuoti ir tvarkomi siekiant sudaryti sąlygas įvairioms ekosistemų funkcijoms. Ji apima žaliąsias zonas (arba mėlynąsias, jei tai jūrinės ekosistemos) ir kitus fizinius sausumos (įskaitant pakrantes) ir jūrinius objektus. Sausumos žaliosios infrastruktūros gali būti tiek kaimuose, tiek miestuose;

5.7. **žiedinė ekonomika** – tai gamybos ir vartojimo sistema, kurioje išteklių sąnaudos ir atliekų kiekis, emisijos ir energijos praradimai yra sumažinami juos sujungiant į uždarą gamybos, vartojimo ir medžiagų perdirbimo grandinę.

6. Kitos vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos Lietuvos Respublikos architektūros įstatyme, Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatyme, Lietuvos Respublikos vietos savivaldos įstatyme.

III SKYRIUS LIETUVOS URBANISTINĖS POLITIKOS KRYPTYS

PIRMASIS SKIRSNIS BENDROSIOS NUOSTATOS

7. Lietuvos urbanistinės politikos krypties tikslas – tapti vertybiniu pagrindu įtraukų, saugių, atsparių ir tvarių miestų ir gyvenviečių planavimui Lietuvoje.

8. Lietuvos urbanistinės politikos kryptimis siekiama socialiai ir ekonomiškai teisingo ir aplinką tausojančio urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymosi, jų dermės ir sąveikos. Nustatytais kryptimis rekomenduojama vadovautis vystant valstybės, savivaldybės ir vietovės lygmens erdvinės struktūras ir jų elementus.

9. Lietuvos urbanistinės politikos kryptys taikomos urbanizuotoms ir urbanizuojamoms teritorijoms, miestams ir su jais susijusioms teritorijoms.

10. Numatomos keturios Lietuvos urbanistinės politikos kryptys:

10.1. klimato kaitos poveikio švelninimas (mažinimas) ir atsparumas ekstremaliems klimato reiškiniams.

10.2. sąveikos tarp urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų sukūrimas ir ryšių stiprinimas;

10.3. vietos bendruomenių gyvybingumas ir socialinės, kultūrinės atskirties mažinimas;

10.4. darnus urbanizuoto kraštovaizdžio erdvinis meninis vystymas.

ANTRASIS SKIRSNIS KLIMATO KAITOS POVEIKIO ŠVELNINIMAS IR ATSPARUMAS EKSTREMALIEMS KLIMATO REIŠKINIAMS

11. Lietuvos urbanizuotoms teritorijoms, kaip ir urbanizuotoms teritorijoms visame pasaulyje, daro žalą klimato kaita ir jos padariniai, todėl būtina imtis veiksmų, mažinančių klimato kaitos neigiamas pasekmes. Užtikrinant tinkamą gyvenimo kokybę ir prisidedant prie klimato kaitos poveikio švelninimo (mažinimo) veiksmų turi būti imtasi valstybės, savivaldybių ir vietos lygmeniu.

12. Rekomenduojama:

12.1. siekti klimato kaitos poveikio švelninimo (mažinimo) ir didinti urbanizuotų teritorijų atsparumą klimato kaitos pasekmėms, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausioms teritorijoms;

12.2. kurti ir įgyvendinti veiksmingas, urbanizuotos aplinkos erdvinės struktūras, jų vystymo modelius, kurie padėtų mažinti anglies dioksido išsiskyrimą į aplinką, didinti teritorijų energinį efektyvumą ir energijos vartojimo mažinimą, skatintų atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą;

12.3. įvertinti tvariąsias energetikos paslaugas, kurias pasitelkus būtų didinamas švarios energijos vartojimas, mažinamas iškastinio kuro vartojimas ir skatinama energetinė įvairovė ir jos plėtra, taip pat energetinis pastatų, pramonės ir daugiarūšio transporto paslaugų efektyvumas;

12.4. planuoti taip, kad gyventojai ir verslo įmonės, įsikūrusios didelės rizikos klimato kaitos poveikio teritorijose, būtų skatinamos savanoriškai persikelti į mažesnės rizikos teritorijas, aprūpintas būtiniausiomis paslaugomis, infrastruktūra ir būstu;

12.5. įvertinti klimato kaitos poveikį ir galimus jo padarinius, pasirengti pagrindinių aptarnavimo funkcijų užtikrinimui nelaimių ar krizių metu.

TREČIASIS SKIRSNIS

SĄVEIKOS TARP URBANIZUOTŲ IR URBANIZUOJAMŲ TERITORIJŲ SUKŪRIMAS IR RYŠIŲ STIPRINIMAS

13. Dėl didėjančios taršos, augančio energijos poreikio, gyvenamųjų teritorijų išskydimo, socialinių ir ekonominių skirtumų regionuose Lietuvai ypatingai svarbi urbanizuoto ir neurbanizuoto kraštovaizdžio sąveika, gamtinio ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsauga, tolygi ir tvari plėtra visoje šalies teritorijoje.

14. Miestai šalies mastu yra atsakingi už urbanizuotų teritorijų ekologinio pėdsako didėjimą, kuris turi poveikį visam šalies kraštovaizdžiui. Šalies ekonomika, kurios pagrindiniai centrai įsikūrę urbanizuotose teritorijose, susijusi su neurbanizuotu kraštovaizdžiu, ekosistemomis, gamtiniais ištekliais. Todėl šalies darnaus vystymosi iššūkius bendromis jėgomis turi spręsti ne tik urbanistai ir architektai, bet ir kraštovaizdžio, aplinkosaugos, gamtos, kultūros paveldo ir kiti specialistai.

15. Rekomenduojama:

15.1. stiprinti urbanizuotų teritorijų ryšius ir sąveikos sistemas, planuoti urbanizuotas ir urbanizuojamas atsižvelgiant į regioninę plėtrą ir regioninę politiką, siekiant užtikrinti teritorinę sanglaudą regionų centruose, įskaitant pasienio regionus, bendradarbiavimą funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinėse zonose) nepaisant savivaldybių administracinių ribų;

15.2. skatinti ir remti bendradarbiavimą urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, užtikrinant išteklių sutelkimą ir jų tausų naudojimą, vengti žalingos gretimų savivaldybių institucijų konkurencijos;

15.3. sudaryti sąlygas žiedinės ekonomikos principų įgyvendinimui, inovacijų kūrimui ir taikymui visuose gyvavimo ciklo etapuose (nuo žaliavų išgavimo, gamybos, vartojimo iki atliekų tvarkymo);

15.4. gerinti urbanizuotų ir neurbanizuotų teritorijų išteklių ir paslaugų pasiūlos tarpusavio papildomumą ir vietinę maisto gamybą;

15.5. mažinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų ekologinį pėdsaką;

15.6. siekti architektūros, urbanistinės kokybės, gamtinio kraštovaizdžio dermės.

KETVIRTASIS SKIRSNIS

VIETOS BENDRUOMENIŲ GYVYBINGUMAS IR SOCIALINĖS, KULTŪRINĖS ATSKIRTIES MAŽINIMAS

16. Vietos bendruomenių gyvybingumas yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti darnų Lietuvos vystymąsi. Aktyvi ir susitelkusi vietos bendruomenė užtikrina socialinius ryšius, teritorijų vystymosi prioritetų atitikimą viešajam interesui, humanistinį požiūrį, efektyvų viešųjų išteklių valdymą ir naudojimą.

17. Rekomenduojama:

17.1. įgyvendinti socialinės, kultūrinės atskirties mažinimo strategijas, numatyti darbo vietų kūrimą, skatinti nustatyti kokybiško gyvenimo standartą visiems gyventojams, užtikrinant darbą

visiems darbingo amžiaus gyventojams, atsižvelgiant į pažeidžiamiausių visuomenės grupių poreikius;

17.2. į teritorijų planavimo dokumentus integruoti vietos poreikiais ir potencialu grįstas ekonomikos plėtros koncepcijas, skatinančias individualias ir privačias iniciatyvas, didinančias užimtumo galimybes;

17.3. skatinti ir sudaryti sąlygas vietos ekonomikos vystymuisi, socialiniam verslui, darbo vietų kūrimui vietos bendruomeninėse organizacijose, kooperatyvuose, mažose įmonėse, mikroįmonėse, pramonės šakų ir paslaugų tolygiam pasiskirstymui teritorijoje;

17.4. siekti, kad nekilnojamojo turto rinkos vystytojų veiksmai nekenktų mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams ir mažoms įmonėms;

17.5. skatinti kultūrinę veiklą tiek patalpose (muziejuose, teatruose, kino teatruose, koncertų salėse ir kt.), tiek lauke (gatvės meno, muzikinių parodų ir kt.), pripažįstant, kad urbanistinėje struktūroje kultūros plėtra ir pagarba socialinei ir kultūrinei įvairovei yra socialinio vystymosi dalis ir svarbi erdvinio aspektu;

17.6. siekti išlaikyti socialinę, kultūrinę pusiausvyrą miestuose ir aplink juos, užtikrinant kultūros įvairovę ir aukštą miestų planavimo, architektūros ir gyvenamosios aplinkos lygį;

17.7. saugoti ir vertinti nekilnojamąjį kultūros paveldą, tradicines ir istorines gyvenvietes, religinius ir istorinius paminklus, vietas, archeologines vietas ir kultūrinius kraštovaizdžius ir jų ryšius;

17.8. skatinti nekilnojamojo kultūros ir gamtos paveldo identifikavimo, išsaugojimo ir vystymo integraciją urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavime.

PENKTASIS SKIRSNIS

DARNUS URBANIZUOTO KRAŠTOVAIZDŽIO ERDVINIS VYSTYMAS

18. Lietuvos urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų nepakankamai koordinuota ir kompleksiška plėtra lėmė, kad šios teritorijos ir turimi ištekliai, infrastruktūra naudojami nepakankamai racionaliai ir efektyviai, aplinkosaugos priemonės ne visada apsaugo gyventojus nuo neigiamo urbanizacijos poveikio; vykdomi pokyčiai urbanizuotose teritorijose dažnai turi neigiamą poveikį fizinei, socialinei, kultūrinei ir ekonominei aplinkai, o nekoordinuota plėtra, prastos gyvenamosios aplinkos sąlygos daro neigiamą įtaką gyventojų sveikatai, užimtumui ir veiklos plėtojimui.

19. Rekomenduojama:

19.1. skatinti kompaktišką urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą, reguliuoti urbanistinę plėtrą, naudojant tankinimo ir antrinio panaudojimo strategijas, nustatant galimą plėtros mastą, užtikrinantį aukštą gyvenamosios aplinkos kokybę;

19.2. užtikrinti optimalų ir efektyvų urbanizuotų teritorijų išteklių (žemės, infrastruktūros) naudojimą, mažinti inžinerinės infrastruktūros poreikį, jos išlaikymo kaštus ir paklausą asmeninio transporto naudojimui;

19.3. riboti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų ekologinį pėdsaką, mažinant poveikį aplinkai ir siekiant veiksmingai spręsti klimato kaitos problemas;

19.4. nustatyti ir išryškinti teritorijų, turinčių prastą erdvinę kokybę, potencialą, skatinti jų atnaujinimą, išnaudojant šių teritorijų resursus, ir stiprinti vietos identitetą;

19.5. didinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų estetinę vertę ir patrauklumą, išlaikyti ir vystyti unikalias urbanistines struktūras, siluetą, architektūros elementus, siekti architektūros kokybės ir efektyvios statybos darnos;

19.6. kurti darnaus vystymosi reglamentus, kurie skatintų socialinę įvairovę, polifunkcinį zonavimą, siekiant užtikrinti kokybiškų ir lengvai pasiekiamų paslaugų, būsto ir darbo vietų pasiekiamumą;

19.7. kurti ir naudoti pažangius funkcinio zonavimo ir erdvinio planavimo instrumentus, (pvz., erdvinės formos pagrindu sudarytus reglamentus arba veiklos rezultatais pagrįstą zonavimą), siekiant valdyti nekilnojamojo turto plėtrą;

19.8. užtikrinti, kad teritorijos, kuriose yra didelė mažas pajamas gaunančių gyventojų ir pažeidžiamiausių visuomenės grupių koncentracija, būtų integruojamos į urbanizuotos teritorijos erdvinę struktūrą, siekiant pagerinti gyvenimo kokybę, užtikrinti gerą susisiekimą su kitomis urbanizuotos teritorijos dalimis;

19.9. užtikrinti lygias galimybes visiems gyventojams, planuojant viešąsias erdves ir paslaugas urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, atsižvelgiant į visų visuomenės grupių poreikius;

19.10. užtikrinti ekonominės veiklos paskirstymą ir koordinaciją, skatinant aglomeracijos ekonomiką, ryšius, gerą susisiekimą ir komunikaciją, taip prisidedant prie didesnio našumo, konkurencingumo ir gerovės;

19.11. siekiant būsto prieinamumo ir jo kokybės gerinimo:

19.11.1. užtikrinti būsto kokybės stebėseną urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose;

19.11.2 kurti progresyvias būsto finansavimo sistemas (aprūpinimą prieinamu būstu, įskaitant socialinį ir municipalinį būstą, prieinamą nuomojamą būstą, prieinamą nuosavą būstą);

19.12. skatinant darnų judumą:

19.12.1. strategiškai planuoti būsto plėtrą, darbo vietas ir susisiekimo sistemą, taikant polifunkcinį teritorijos naudojimą ir siekiant:

19.12.1.1. užtikrinti greitą ir kokybišką susisiekimą saugiomis, patogiomis, prieinamomis, patikimomis ir mažą poveikį aplinkos kokybei turinčiomis transporto sistemomis visoms socialinėms grupėms, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms;

19.12.1.2. skatinti socialinę ir erdvinę integraciją, ypatingą dėmesį skiriant visų teritorijų pasiekiamumui, užtikrinant, kad kiekvienas gyventojas turėtų vienodas galimybes naudotis urbanizuotų teritorijų teikiamomis socioekonominėmis galimybėmis, paslaugomis ir viešosiomis erdvėmis ir taip prisidėti prie urbanizuotų teritorijų socialinio ir kultūrinio gyvenimo;

19.12.2. sudaryti palankias sąlygas saugių ir patikimų tranzito ir krovinio transporto sistemų plėtrai, mažinant atskirų transporto priemonių naudojimą ir palengvinant judumą, siekiant energijos vartojimo efektyvumo ir pagerinant pasiekiamumą;

19.12.3. sukurti saugų, patogų ir veiksmingą susisiekimo komunikacijų tinklą, leidžiantį užtikrinti aukštą susisiekimo lygį ir skatinti nemotorizuotą transportą, siekiant padidinti ekonominį našumą ir remti vietos ekonomiką.

19.13. tolygiai planuojant inžinerinių komunikacijų paslaugas:

19.13.1. numatyti veiksmų planą, kuriuo siekiama kiekvienam gyventojui užtikrinti teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas, mažinti oro taršą ir netaupiai naudojamo vandens kiekį;

19.13.2. planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas numatyti sąvartynų ir atliekų tvarkymo vietas;

19.13.3. bendradarbiaujant su paslaugų teikėjais, nekilnojamojo turto vystytojais ir savininkais, užtikrinti vandens, nuotekų ir kanalizacijos, energijos ir elektros, telekomunikacijų ir susisiekimo tiekimo paslaugų koordinavimą ir sąveiką;

19.13.4. užtikrinti žaliosios infrastruktūros vystymą urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, gerinant jungtis tarp esamų natūralių gamtos plotų ir didinant kraštovaizdžio pralaidumą, nustatant polifunkcines teritorijas, kuriose pirmenybė teikiama kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės ir sveikų ekosistemų palaikymui bei jų teikiams paslaugoms;

19.14. planuojant viešąsias (žaliąsias) erdves:

19.14.1. atgaivinti, apsaugoti ir kurti aukštos architektūrinės kokybės viešąsias erdves ir želdynus, kitus vertingus kraštovaizdžio elementus, turinčius ekologinę ir (ar) kultūrinę reikšmę;

19.14.2. į viešųjų ir žaliųjų erdvių kūrimą ir atnaujinimą įtraukti privatų sektorių ir pilietinę visuomenę, bendruomenines ir nevyriausybines organizacijas, užtikrinant kokybišką viešųjų erdvių sistemos plėtrą, vientisumą ir architektūrinę kokybę;

19.14.3. kuriant, atnaujinant ir palaikant viešąsias erdves ir žaliąją infrastruktūrą urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose vengti „šilumos salų“ kūrimo, apsaugoti vietos kraštovaizdžio ir biologinę įvairovę ir skatinti polifunkcinių viešųjų žaliųjų plotų kūrimą, siekti užtikrinti aktualių ekosisteminių paslaugų tiekimą (miesto šlapžemių kūrimas, lietaus vandens

sulaikymas ir absorbcija), taip pat kraštovaizdžio ir biologinės įvairovės palaikymą bei galimybes gyventojų laisvalaikiui ir rekreacijai mieste;

19.14.4. sukurti patrauklų, estetišką, į žmones orientuotą urbanistinį kraštovaizdį, ypatingą dėmesį skiriant viešosioms erdvėms, saugant ir palaikant urbanistinę ir architektūrinę vertę;

19.14.5. užtikrinti viešųjų erdvių ir želdynų saugumą, atsižvelgiant į visų visuomenės grupių poreikius ir galimybes pilnaverčiai naudotis erdvėmis ir jas pasiekti.

IV SKYRIUS

INTERESŲ GRUPĖS, DALYVAUJANČIOS ĮGYVENDINANT REKOMENDACIJAS IR JŲ VAIDMENYS

20. Rekomendacijų įgyvendinimui būtinas skirtingų viešojo administravimo subjektų tarpinstitucinis bendradarbiavimas jų veiklos srityse ir įtrauktimi grįstas sprendimų priėmimas. Svarbu urbanistinį vystymą suvokti visapusiškai, nepaisant savivaldybių administracinių ribų ir siekiant sisteminių pokyčių, reikalingų rekomendacijų įgyvendinimui.

21. Išskiriamos penkios interesų grupės:

21.1. valstybės institucijos;

21.2. savivaldybių institucijos;

21.3. pilietinė visuomenė ir nevyriausybinės organizacijos;

21.4. profesionalai ir juos vienijančios organizacijos;

21.5. akademinė bendruomenė.

22. Visos interesų grupės turi tiesioginę ar netiesioginę įtaką šalies teritorijos erdviniam vystymuisi ir jų dalyvavimas ir bendradarbiavimas tarpusavyje yra būtinas veiksnys rekomendacijų įgyvendinimui.

23. Valstybės institucijos, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

23.1. skatina darnaus vystymosi procesus ir pagal savo kompetenciją vadovaujasi rekomendacijomis;

23.2. pagal kompetenciją įgyvendina ir atnaujiną rekomendacijas, parengia jų įgyvendinimo gaires;

23.3. skatina darnų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų sistemos vystymą, gamtinių išteklių tausų naudojimą ir apsaugą nuo žalos aplinkai;

23.4. kuria teisinius pagrindus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimui;

23.5. formuoja, įgyvendina ir stebi decentralizacijos ir subsidiarumo principais paremtą urbanistinę politiką, įtraukia savivaldybių institucijas, stiprina savivaldybių institucijų vaidmenį, atsakomybę, planavimo gebėjimus ir skiria išteklius;

23.6. skatina savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą, daugiapakopio valdymo sistemas ir teisiniu reguliavimu ir (ar) finansinėmis paskatomis remia kelių savivaldybių kartu įgyvendinamas iniciatyvas, įskaitant bendradarbiavimą funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinėse zonose);

23.7. teisiniu reguliavimu nustato pagrindus, suteikiančius savivaldybėms įgaliojimus, kad su teritorijų planavimu ir vystymu susijusios teisinio reguliavimo priemonės būtų įgyvendintos ir veiktų veiksmingai;

23.8. numato tinkamas finansines paskatas ir tikslines subsidijas sustiprinti savivaldybių institucijų finansinio valdymo gebėjimus, siekiant suteikti savivaldybių institucijoms įgaliojimus ir užtikrinti, kad urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimas mažintų socialinę atskirtį ir skatintų kultūrinę įvairovę, keltų architektūros kokybę ir gerintų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų aplinką;

23.9. bendradarbiauja su teritorijų planavimo dokumentų rengėjais, moksliniais tyrimų institutais ir bendruomeninėmis organizacijomis, kuriant teritorijų planavimo teisinį reguliavimą, metodus, modelius ir patirties (arba kitų panašių priemonių) stebėjimo platformas, siekiant dokumentuoti, įvertinti ir sintezuoti šalies patirtį, vykdyti ir dalytis konkrečiais tyrimais, teikti visuomenei informaciją, ir, esant poreikiui, teikti pagalbą savivaldybių institucijoms;

23.10. bendradarbiauja su savivaldybių institucijomis, užtikrindamos ypatingos valstybinės svarbos projektais pripažintų valstybei svarbių ekonominių ar strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektų įgyvendinimą.

24. Savivaldybių institucijos, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

24.1 siekia, kad būtų:

24.1.1. teritorijų, strateginio ir finansinio planavimo dokumentai tarpusavyje suderinti;

24.1.2. tinkamai suplanuoti ir valdomi įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs miestai, puoselėjantys unikalios kultūros ir architektūros bei gamtinio kraštovaizdžio savybes;

24.1.3. siekiama sutarimo dėl vietinių urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo vizijų, kurios papildytų šias rekomendacijas;

24.2. nuolat vykdoma jų kompetencijai priskirtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo stebėseną ir esant poreikiui jie atnaujinami;

24.3. suteikta pagalba savivaldybių vyriausiesiems architektams, atliekantiems nustatytas funkcijas architektūros, teritorijų planavimo ir statybos srityse, siekti architektūros ir urbanistinės kokybės, atvirumo, skaidrumo ir visuomenės įtraukties į teritorijų planavimo procesus, ilgalaikių teritorijų kraštovaizdžio erdvinio vystymo tikslų ir Lietuvos urbanistinės politikos kryptių įgyvendinimo;

24.4. užtikrinta, kad architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingų objektų planavimo, ar projektavimo atvejais būtų rengiami architektūriniai, urbanistiniai konkursai, kuriais siekiama architektūros ir urbanistinės kokybės, atviro, skaidraus ir įtraukaus proceso, atitinkančio Lietuvos urbanistinės politikos kryptių nuostatas ir siekius, darnaus vystymo principus, vystant architektūrines ir (ar) urbanistines idėjas (konceptijas);

24.5. tarpusavyje ir daugiapakope forma bendradarbiaujama su kitomis savivaldybėmis kuriant ir finansuojant būstą, infrastruktūrą ir paslaugas, esant pagrįstam poreikiui bendradarbiauja funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinėse zonose) peržengiant savivaldybių administracinės ribas;

24.6. siejamas teritorijų planavimas ir valdymas, užtikrintas nuoseklus teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimas, ilgalaikių tikslų, vystymo programų, trumpalaikių valdymo projektų nuoseklumas;

24.7. stebimi teritorijų planavimo dokumentų rengėjai, su kuriais sudaromos sutartys dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo, užtikrintas šių planų suderinamumas su vietos politine vizija, valstybine politika ir tarptautiniais darnaus vystymo principais;

24.8. įgyvendintos su teritorijų planavimu ir vystymu susijusios teisinio reguliavimo priemonės ir veikų veiksmingai, būtų išvengta neteisėtos plėtros, ypač atkreipiant dėmesį į rizikos teritorijas, turinčias istorinę, kraštovaizdžio estetinę, aplinkosauginę ar žemės ūkio vertę;

24.9. kuriami stebėsenos, vertinimo ir atskaitomybės mechanizmai įraukiant skirtingas interesų grupes, siekiant skaidriai įvertinti teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimą ir teikti grįžtamąją ryšį ir informaciją apie jų koregavimą, keitimą, kitus veiksmus;

24.10. dalijamasi urbanistinio ir teritorijų planavimo patirtimi su kitų savivaldybių institucijomis, bendradarbiaujama tarpusavyje, skatinamas politinis dialogas ir gebėjimų ugdymas, įtraukiamos į urbanistinės politikos formavimą ir planavimą valstybės ir savivaldybės lygmeniu;

24.11. palaikomos bendruomenių iniciatyvos, kuriomis siekiama gerinti socialinę sanglaudą ir įtrauktį;

24.12. palaikomas suinteresuotų grupių, ypač bendruomeninių, pilietinės visuomenės, nevyriausybinių organizacijų ir privataus sektoriaus veiksmingas ir teisėtumu grįstas dalyvavimas urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavime ir įgyvendinime, nustatant tinkamus dalyvavimo mechanizmus ir įtraukiant visuomenės atstovus, ypač pažeidžiamiausias visuomenės grupes, siekdamas užtikrinti, kad į jų poreikius būtų atsižvelgta;

24.13. skiriamas reikiamas dėmesys už teritorijų planavimą ir žemėtvarką atsakingam savivaldybės padaliniiui ir vyriausiajam architektui, skiriant lėšas ir administracinius resursus teritorijų planavimui, teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėsenai, darbui su

bendruomenėmis, architektūrinių ir urbanistinių konkursų organizavimui, tarpinstituciniam bendradarbiavimui;

24.14. stiprinamas savivaldybių institucijų darbuotojų organizacinių ir administracinių gebėjimų ugdymas, siekiant įtraukti ir darnaus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų valdymo.

25. Pilietinė visuomenė ir nevyriausybinių organizacijų, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

25.1. dalyvauja teritorijų planavimo procese įgyvendinant ir stebint urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimą;

25.2. teikia pasiūlymus savivaldybių institucijoms nustatant teritorijos vystymo poreikius, tendencijas, prioritetus, teisės aktų nustatyta tvarka naudojasi savo teise konsultuotis;

25.3. prisideda prie gyventojų sutelkimo ir atstovavimo viešosiose konsultacijose dėl urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo, įtraukiant ypač mažas pajamas gaunančias ir pažeidžiamiausias visuomenės grupes, siekiant skatinti teritorijų vystymąsi, socialinius santykius ir teikti pirmenybę infrastruktūros ir paslaugų plėtrai mažiau išsivysčiusiose teritorijose;

25.4. sudaro sąlygas visoms visuomenės grupėms, ypač mažas pajamas gaunančioms ir pažeidžiamiausiomis visuomenės grupėms, dalyvauti bendruomenių forumuose ir planavimo iniciatyvose, bendradarbiauti su savivaldybių institucijomis kaimynystės gerinimo programose;

25.5. didina visuomenės informuotumą ir sutelkia viešąją nuomonę, siekdamos užkirsti kelią neteisėtiems veiksams, kurie galimai pažeidžia ekosistemų stabilumą, sunaikina gamtos, kraštovaizdžio, nekilnojamojo kultūros paveldo vertybes, teršia aplinką, neužtikrina tvaraus išteklių naudojimo, kitaip trukdo siekti darnaus vystymosi tikslų arba išstumti mažas pajamas gaunančias ir pažeidžiamiausias visuomenės grupes;

25.6. padeda užtikrinti teritorijų planavimo dokumentų ilgalaikių tikslų tęstinumą politinių pokyčių ar trumpalaikių kliūčių metu.

26. Profesionalai ir juos vienijančios organizacijos, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

26.1. fasilituoja (siekia sutarimo) urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo procesus, prisideda savo žiniomis ir patirtimi visuose teritorijų planavimo proceso parengiamojo, rengimo ir įgyvendinimo etapuose, sutelkia interesų grupes, kurių nuomonę svarbu išgirsti;

26.2. dalyvauja urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo procesuose skatindamos įtraukų vystymąsi, kurį užtikrina visuomenės dalyvavimas;

26.3. prisideda prie moksliniais tyrimais grįstų žinių apie urbanistinę plėtrą sklaidos ir, siekdamos didinti visuomenės informuotumą, organizuoja seminarus, konsultacinius forumus;

26.4. bendradarbiauja su mokslo institucijomis, peržiūrėdamos ir kurdamos universitetines, profesines mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, susijusias su urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimu, darnaus miestų vystymosi idėjomis, technologijomis ir naujovėmis, atsižvelgiant į rekomendacijas.

27. Akademinė bendruomenė, bendradarbiaudama su kitomis interesų grupėmis:

27.1. kuria ir tobulina studijų programas, dalyvauja rengiant kvalifikacijos tobulinimo programas, susijusias su urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimu, darnaus miestų vystymosi technologijomis ir naujovėmis, atsižvelgiant į rekomendacijas;

27.2. diegia tarpdisciplininį požiūrį į darnų vystymąsi visose studijų srityse, pasitelkiant sisteminių mąstymą ir skatinant inovacijas;

27.3. dalyvauja tarptautinėje mokslinėje veikloje ir taiko tarptautinę patirtį akademinėje veikloje, taip pat konsultuoja visuomenę darnaus vystymosi klausimais.

V SKYRIUS REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS

28. Atsižvelgiant į Lietuvos urbanistinės politikos kryptis, urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimas skatins ir palaikys darnų ir įtraukų ekonominį vystymąsi, sudarys sąlygas

naujoms ekonominėms galimybėms, didins žemės ir būsto rinkų prieinamumą, sukurs tinkamą pagrindinių inžinerinių paslaugų infrastruktūrą.

29. Siekiant numatyti būsimų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą, reikalinga informacija, kokiomis vertybėmis vadovaujamasi, kokių tikslų siekiama rengiant teritorijų planavimo dokumentus ir kokia bus teritorijų plėtros erdvinė dimensija, įgyvendinus ar iš dalies įgyvendinus teritorijų planavimo dokumentų sprendinius.

30. Vykdamas nuolatinę teritorijų planavimo dokumentų ir jų įgyvendinimo stebėseną, siūloma kurti reikiamus instrumentus: kokybinių ir kiekybinių rodiklių sistemą teritorijų planavimo dokumentų sprendinių darnumo atitikties Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslams matavimui, vadovaujantis Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslais, miestų ir teritorijų planavimo vadovo rekomendacijomis ir šiomis rekomendacijomis. Gauti stebėsenos rezultatai turėtų būti viešai prieinami, aptariami su interesų grupėmis, identifikuojamos probleminės sritys, kurias svarbu spręsti bendromis jėgomis, ar geroji praktika, iš kurių galima semtis patirties.

31. Rekomendacijų įgyvendinimui būtinas atvirumas, informacijos sklaida ir suinteresuotų grupių įtrauktis. Įtraukties metu priimti sprendimai turėtų būti įtraukiami į urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų projektus, teritorijų planavimo dokumentus, regioninės plėtros ir strateginio planavimo dokumentus, teisės aktų projektus.

32. Rekomendacijų įgyvendinimo įtraukties procesams būtini:

- 32.1. nuoseklumas;
- 32.2. grįžtamasis ryšys;
- 32.3. pagarba laikui ir žinioms;
- 32.4. suprantama pateikimo forma;
- 32.5. bazinių žinių suteikimas;
- 32.6. skaidrumas;
- 32.7. pagarba pateiktų idėjų autoriams.

33. Rekomendacijų įgyvendinimui reikalinga nuosekliai įgyvendinama įtrauktis ir komunikacijos strategija, kurią siūloma įgyvendinti šiomis priemonėmis:

33.1. informavimas – visuomenė ir interesų grupės yra informuojamos apie vykstančius procesus, pateikiant informaciją apie priimtus sprendimus, informuojant apie galimybes įsitraukti į sprendimų priėmimą:

- 33.1.1. sklaida interneto svetainėse;
- 33.1.2. sklaida spaudoje, radijuje, televizijoje (pvz., darnaus vystymosi žurnalas, užsakomosios radijo ir televizijos laidos);
- 33.1.3. sklaida socialiniuose tinkluose;
- 33.1.4. ekspozicijos;
- 33.1.5. socialinių partnerių susitikimai;
- 33.1.6. naujienlaiškiai elektroniniu paštu;
- 33.1.7. forumai ir konferencijos.

33.2. idėjų konsolidavimas – būdas diskutuoti ir išbandyti galimus problemų sprendimo būdus, naujus planavimo ar įtraukties metodus: eksperimentavimą, temines diskusijas, patirties tarp skirtingų interesų grupių dalijimąsi:

- 33.2.1. diskusijos visuomenėje;
- 33.2.2. pilotiniai projektai;
- 33.2.3. ryšys su vykstančiomis iniciatyvomis;
- 33.2.4. urbanistiniai forumai – kaip priemonė dalytis patirtimi ir spręsti aktualius klausimus;
- 33.2.5. architektūriniai, urbanistiniai konkursai.

33.3. dalyvavimas – priemonė įgalinanti interesų grupes prisidėti prie procesų kūrimo ir sprendimų priėmimo:

- 33.3.1. kūrybiška įtrauktis.
- 33.3.2. įtraukimas į partnerysčių grupes.
- 33.3.3. rekomendacijų ambasadoriai.
- 33.3.4. idėjų ir (ar) žinių bankai;

- 33.3.5. socialinių partnerių pusryčiai;
- 33.3.6. sutelkta kūryba;
- 33.3.7. savivaldybių vyriausiųjų architektų konferencijos.

34. Gebėjimų ugdymas – žinių apie darnų vystymąsi, klimato kaitos poveikio mažinimą ir urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų prisitaikymą pokyčiams kėlimas, supratimo apie urbanistikos architektūros kokybės reikšmę stiprinimas visuomenei ir intereso grupėms, skatinant juos aktyviau dalyvauti diskusijose ir sprendimų priėmimo:

- 34.1. švietimas darnaus vystymosi tema (partnerysčių potėmėmis);
- 34.2. dalijimasis patirtimi;
- 34.3. tyrimai;
- 34.5. tiesioginis žinių dalijimasis tarp skirtingo intereso grupių.

35. Rekomendacijų įgyvendinimui siūloma kurti savanorišku įsitraukimu grįstas partnerystes tarp skirtingo intereso grupių, kurių tikslas – bendradarbiauti, siūlant sprendimus konkrečia tema, dalytis patirtimi, rinkti informaciją, inicijuoti pilotinius projektus.

36. Siūlomos partnerysčių temos:

- 36.1. būstas;
- 36.2. aukštos architektūrinės kokybės, estetiška aplinka;
- 36.3. sveika aplinka;
- 36.4. darnus judumas;
- 36.5. kokybiškos, estetiškos viešosios erdvės;
- 36.6. urbanizuotų teritorijų ryšių stiprinimas;
- 36.7. inovacijų taikymas miesto valdyme ir vystymo stebėsenoje;
- 36.8. urbanizuotų teritorijų regeneracija;
- 36.9. įtrauktis ir atvirumas teritorijų planavime ir vystyme;
- 36.10. pasiruošimas naujam ekonomikai;
- 36.11. klimato kaitos poveikio mažinimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos;
- 36.12. novatoriški ir atsakingi viešieji pirkimai;
- 36.13. darnus urbanizuotų teritorijų plėtros mažinimas;
- 36.14. kultūra, ir nekilnojamas kultūros paveldas;
- 36.15. žmogui patrauklaus, estetiško kraštovaizdžio formavimas.

37. Partnerysčių tikslas – operatyviai reaguoti į specifinius urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų iššūkius, dalytis patirtimi, kelti kvalifikaciją, teikti pasiūlymus rekomendacijoms, teisės aktų koregavimui.

38. Teminėms partnerystėms reikalingas intereso grupių atstovų ir kitų suinteresuotų grupių, kurioms tema aktuali, aktyvus dalyvavimas ir lyderystė. Partnerystės grupei padeda moderatoriai, kurie renka aktualią informaciją, ieško gerosios praktikos, iš kurios galima mokytis, pavyzdžių, esant poreikiui kviečia tarptautinius ekspertus.

39. Rekomendacijų įgyvendinimui svarbus gebėjimų ugdymas visoms intereso grupėms ir reikalingas:

- 39.1. gerinant organizacinius ir administracinius gebėjimus, siekiant įtraukaus ir darnaus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų valdymo;
- 39.2. diegiant naujus teritorijų planavimo metodus ir taikant informacines technologijas;
- 39.3. užtikrinant skirtingų veikos rūšių priežastinių ryšių supratimą.

40. Gebėjimams ugdyti galima panaudoti jau esamas mokymo priemones: kvalifikacijos kėlimo kursus, aukštųjų mokyklų profesinio tobulinimo programas, nevyriausybių organizacijų organizuojamus seminarus ir mokymus.